

KOSZT (292) *sb m*

koszt (282), **kost** (10); *kost BierRozm, LibLeg (4), RejKup; koszt:kost RejRozpr (4 : 1), KochSat (1 : 1), ZapKościar (1 : 1), PaprUp (7 : 1).*

o jasne.

sg N koszt (34). ◇ G kosztu (47). ◇ A koszt (47). ◇ I kosztem (122); -em (20), -em (1) ZapKościar, -(e)m (101). ◇ L koszcie (1). ◇ pl N koszty (6). ◇ G kosztów (11); -ów (1), -(o)w (10). ◇ A koszty (19). ◇ I koszty (3) GórnRozm, SkarKaz, SkarKazSej, koszt(a)mi (1) ActReg. ◇ L kosztach (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Wydatek, nakład środków pieniężnych na określony cel, łączący się często z wysiłkiem i staraniem dla jego osiągnięcia; *impensa Mącz, Calep, Cn; sumptus Mącz, Cn; impendium Calep, Cn; expensa Calep; depensum, dispendium Cn (247) : GroicPorz e4v, dd3; A iżby łie kofzt z czyńłzem wđdy połpołu zgodził/ Byś potym dodzyeraiąc wiotefzek nie chodził. RejWiz 18, 10v, 25, 56; RejZwierz 17v; BibRadz 3.Esdr 6/10; BielKron 77v, 259, 287v, 364v; KochSat A2v, B3; Privatamque publicae rei impensam insuerat, Swóy własny kofzt z Rzeczypospolitey nákládem był zmieszá. Mącz 433b, 432c [3 r.]; RejAp 20, 34v; GórnDworz O2, Z6v; Zbudował potym Sálomon dom dziwnym kofztem łpráwiony RejPos 24, 144, 195v; HistLan A4v; iefli vmiefz czytác/ [...] nie trzebác będzie wielkiego nákládu/ zbiegáłz wđzytek łwiát lekkim kofztem tuż ná mieyřcu fiedząc RejZwierc 112v, 31, 74, 95, 109, 247v; BudBib 3.Esdr 6/10; Strum H4, I4v; raczyłes W. mc. Drukárnię niemáłym kofztem záložyc. BudNT przedm a5, 1.Cor 9/17; Zamek Krákwłki kofztem chędożono wřzelkim/ Nic pracey/ nie nákládom nie folguiąc wielkim. StryjWjaz B2, A4; PaprPan N2; PRzeto y około czynienia kofztow práwá niech będą wřtáwione [leges sumptuariae conscribantur]: á wřzeláki zbytek/ w iedzenin/ w pićiu/ y w łzátách niech będzie zábronion ModrzBaz 82v, 35v, 91v, 110v; Oczko 17v, [42]; KochFr 120; y mařz to ták bydź wolno/ trudnořci zádáwác ludźiom dobrym/ y o kofzt ich przypráwowác GórnRozm I2; Thenze Inflanti ktorich krwia Polaci dořtali y nieořzacowauem kofztem/ tak iako łam chcial łzafowal. PaprUp I3v, F3, G3v; Bo zprzodku tego coiest potrzebnego dlakosztu zaniechawszy dwoi y troi musi potym náložyc y nie uchodzi, kto odkłáda sumptu y ciężaru ActReg 135, 6; Calep 392b, 510b; GostGosp 110, 130; WyprPl A2v; KołakSzczęřł C3v; GrabPospR Kv, Lv, N3 [5 r.], N3v [2 r.], N4 [3 r.], N4v; KlonKr F3; SkarKaz 386a; Bom łię hoiáźni Bożey, cnot, y obyczáiow, [...] Y iefli co dobrego nádto wemnie widzilř, V nich náuczylř, zá twym kofztem, á ich pracą. CiekPotr 24, 17, 26; CzahTr C3v, I, I2v; GosłCast 45.*

koszt około kogo (1): Kofzt około białyh głow RejRozpr H3 marg.

W charakterystycznych połączeniach: daremny koszt, dziwny (5), lekki (2), (nie)mały (11), nieořzacowany, niepotrzebny (3), niewymowny, niezmierny, nieznořny, obfity, przewaźny, pyszny, rozliczny, silny (2), skromny (2), trudny.

W charakterystycznych konstrukcjach: W I sg z przydawką, w funkcji okolicznika sposobu [w tym: cum praep (13)] (106).

Przysłowie: zbytek zbytku, kofzt kofztu popycha. CiekPotr [30].

Zwroty: »koszt czynić (a. uczynić)« = wydać pieniądze; insumere Mącz; conferre impendia, facere impensam, facere a. impendere a. insumere a. ponere a. sustinere sumptum Cn [szyk zmienny] (17):

BierRozm 11; *LibLeg* 11/140, 164; *BielKom* C5; Insumo, Nákładam/ wielki kofzt czynię. *Mącz* 433a; *GórnDworz* Ee6; *ModrzBaz* [38]; *ActReg* 64; *GrabPospR* Kv, K4v [2 r.], N4 [2 r.], N4v; Chwali pińmo Iozephá/ y Nikodemá/ ktorzy ná ciáło Páńłkie przy pogrzebie wielki kofzt vczynili: drogiemi ie oleyki z áloes y z myrrhy nápułzczáiąc. *SkarKaz* 386a, 386a, 456a.

»koszt(y) defalkować« = *potrącać, odejmować koszt(y)* [szyk zmienny] (2): defálkuiąc naklády y kofzt ktorykolwiek kto dla pozyłkánia tego pozytku podeymuie *GrabPospR* N4v, M.

»koszt podejmować (a. podjąć)« [szyk zmienny] (6): *GórnRozm* G3v; zda łie wam niepodobna co zakofł podiał/ pokilka kroć: łtotifiece gotowich Pieniedzi vtracil *PaprUp* F3, F2v; *SarnStat* *4, 108, 404.

»koszt do kosztu przydawać« (1): ludzie sobie nadmogli, wyciągnęli się wielkimi kosztami przyszło by im zcięszkoscia znowu się wtym ogłodzeniu y zniszczeniu wiela krajow y wyciągnieniu swym tak prętko ziezdzac y koszt dokosztu, ktorego już drugim niestanie przydawać. *ActReg* 134.

»koszt uczynić« = *kosztować* (1): owy rozliczne á dziwnie przypráwne kolebki z wywiefzánemi kobiercy/ z áltembáłowemi wezgłówmí/ [...] A iáki to kofzt vczyni/ á co ná to wynidzie/ á iákoby to kto obliczyć miał. *RejZwierc* 58v.

»koszt wieść« = *facere a. sustinere sumptum Mącz, Cn; conferre impendia, facere impensum, impendere a. insumere a. ponere sumptum Cn* [szyk zmienny] (8): *Mącz* 432c, 448c; *RejZwierc* 194; Co rok łię prze to ná łeymy zieždziá/ z wielkimi ie z iázdámi włzytkich łtanow łpráwuia/ kofzty wielkie ná nich wiodá [*sumptus maximi in eis exercentur*] *ModrzBaz* 121; *GórnRozm* H; *GostGospSieb* +3; *GrabPospR* N3; *KlonWor* 53.

»[ileś] kosztu wynieść; koszt wynosi [ileś]« (1; 1): *BielKron* 270v; Poniewáż iednáł/ gdybyś ráchował to co kofztuie nowe budowánie po zgorzeniu pirwłzego/ náłazłbyś że dáleko więcey kofztu wyniešie [*longe pluris constent*]/ niżłiby wyniosłó murowánie ná wieki trwáiące. *ModrzBaz* 35v.

»(ani) kosztu (nie) żáłować, nie litować« [w tym: na co (3)] [szyk zmienny] (5 : 4): *Prot* B2; *GórnDworz* B7v, Y6, Ii2; *RejPos* 309; *BiałKaz* Kv; Ieden drugiego łtroiem przeniesć vsiłował/ Zaden dla głośney łławy kofztu nie żáłował. *StryjWjaz* Bv; *WysKaz* 43; *JanNKar* D2v.

Wyrażenia: »kosztem koronnym« = *na koszt państwa* (1): [*Zygmunt, syn cesarza Karola*] zá Pána przyięty, Lecz dla vporu y pychy przekłētey. Złozon z łtolice, z Páńłtwá wyprowádzon, Kofztem Koronnym zá gránice złádzon. *KlonKr* E3.

[»kosztowny koszt«: łpodziwny á bárzo kofztowny kofzt á nakład/ ná groby. *LorichKosz* 186 (*Linde s.v. kosztowny*).]

»koszt marnotrawny« [szyk 2 : 1] (3): Kofzt márnotrówny náłzy czyniá/ ná łzaty z máterij cudzoziemłkich. *GrabPospR* Kv, K4v, N4.

»pieniężny koszt« (1): ktorzy włzyłcy przy pozytkách łwycł *onera* y powinności podeymuiá/ áby ci táką wypráwę czynili/ [...] gdyby iá przyłzło włzyłtkę pieniężnym kofztem czynić *GrabPospR* Mv.

»prożny koszt« [szyk 5 : 3] (8): *BielKron* 270v *marg*; A ten prozny kofzt záháłowawłzy/ łnadnie łię nam náğrodi kofzt łkromny ktory ná wypráwę vczyniemy. *GrabPospR* N3v, K4v, N3, N3v, N4 [2 r.], N4v.

»koszt rowny« = *nieduży wydatek, na który można sobie pozwolić* [szyk 1 : 1] (2): *LudWieś* B5; ten rowny koszt nieboże Sylac na świecie pomoże. *RejKup* 1 5.

»swym (a. swoim), własnym kosztem« = *za własne pieniądze; suo sumptu* *Modrz, JanStat* [szyk 16 : 8] (22 : 2): *UstPraw* D3; *RejZwierc* 52; *ModrzBaz* 93, 94, 95, 119v; yeśli bi też lzyę czo kałzyelo tak tama albo około Mlina ten Mlinarz ma swym kosztem naprawyacz *ZapKościar* 1582/40v, 1587/70v; *Paprup* E4; *ActReg* 46; Ktoż kiedy żołnierską swym kosztem [suis stipendiis] fluzy? *WujNT* 1.Cor 9/7; *SarnStat* 108 [2 r.], 125 [2 r.], 132 [2 r.], 134 [2 r.], 435, 471, 1153; Chowałem wławnym kosztem swym koni czterdzieści/ Czego fą po Węgierskiej ziemi pewne wieści, *CzahTr* B4v, I2.

»wielki koszt« = *magnus sumptus* *Mącz* [w tym: *wielkim kosztem* (35)] [szyk 51 : 10] (61): Musić kost wielki uczynić, Kto chce kogo przewyciężyć, Aby wojsko silne sebrał, [...] A nie mając skarbu swego, Wnet się sięgnie do cudzego. *BierRozm* 11; *RejRozpr* G2v, G4; [król] zawłzdi na czałch zlozoni szwielkyem kořthem flacz pani szwe raczil. *LibLeg* 11/182, 11/140, 160v, 164; *GroicPorz* e4v; *RejWiz* 23, 24v, 184; *OrzList* b3; *KochZuz* A2; *RejZwierc* 21v; *BibRadz* 2.Mach 1/35; wojsko chować długo wielki kořth *BielKron* 406v, 10v, 88, 265, 269, 270v, 345, 405v; *Mącz* 432c, 433a, 448c; *GórnDworz* B5v, Z3; *RejPos* 159, 349; *RejZwierc* 31v, 168v, 187v, 247v, 248, 257v; *BudBib* 2.Mach 1/35; *ModrzBaz* [38], 121, 131; *Oczko* 2v, 3; *KochPs* 73; [Abramiusz] máiac iefzcze nieco piędzy [...] w miáfteczkny onym piędny kořciol zmurował/ wielkim kosztem. *SkarŻyw* 235, 277; [Holha] wypráwiłá sie wielkim kosztem w Okrętach do Konřtantinopolá *StryjKron* 124, 145, 452, 762; *BielRozm* 5; *GórnRozm* C4; *Paprup* F2v; *ActReg* 134; *GórnTroas* 36; Nie wřpominam bárzo wiele innych w piřmie ř. przykładow/ iáko wielkim kosztem řprawowane były pogrzeby *WysKaz* 43, 44; *JanNKar* D3; *SarnStat* *8; *SkarKaz* 386a, 453a, 456a.

»zbyteczny, zbytńi koszt« (1 : 1): Prácu y ná końskich nogach chroń sie prořnowánia/ Zbytnim kořtem vbyorow twarzy málowánia. *BielKom* C6v; *GrabPospR* N3v.

Szeregi: »koszt albo aparat« (1): Dźiř/ w nářnych kráioch řprořnych/ iefliby co mogło być kořtu albo áparatu/ wpowařné obźárřtwo wřzyřtko řye obróciło *Oczko* 18v.

»koszt, (i, a, albo) náklad(y)« [szyk 11 : 3] (14): *GroicPorz* e4v; *BibRadz* 2.Mach 1/35; Sumptus, Kořt/ náklad/ też zbytek w řzátach yáko y w vřywánia. *Mącz* 432b; *BudBib* 2.Mach 1/35; *Strum* D4; *BiałKaz* Kv; *ModrzBaz* [38]; otimeřcie s Krolem niemowili/ tziem kořtem y nákladem Waradzin budowano *Paprup* K2; *Calep* 510b; *GostGosp* 8; *GrabPospR* N4v; *SkarKaz* 453a, 457a; *VotSzl* E4.

»koszt i praca« (5): Iefliby też ten co krzywdę vczynił niemiał ták wiele máiętnořci/ áby zniey onę řzkodę nágrođzić mogł: ten będąc do řtárořty onego mieřcá ofkárřon/ niechby iego kořtem y pracą [sumptu et labore] był náležion *ModrzBaz* 122; *CzechEp* 105; *GrabPospR* Kv, L2v [2 r.].

»koszt, (i, a) przyprawa« (3): płatnieyřze było v niego [Jezusa] ono nędzne vpádnienie niewiařtki oney v nog iego z oną wiárá mocną iey/ niřli ony wřzyki [!] kořth y przypráwy Licemierniká onego. *RejPos* 309, 144v [2 r.].

»koszt a skarb« (1): rádžil mu/ áby w Grecki ięzyk zakon Boży był przełożon kořtem a řkárbem krolewřkim. *BibRadz* *2.

»[nie] koszt ani staranie« (1): Biskup/ Sokrates drugi/ miał ząwždy około fiebie zacne/ vczone/ y dzielne ludzi/ ná co kofztu/ áni ftáránia nie litował/ gárnąc thákíe ku sobie/ y wielkimi iurgielty wzywáiąc *GórnDworz* B7v.

»koszt i szkoda« [szyk 1 : 1] (2): doznalími wprzigodach trudnich checi y zitzliwoći ijch zniemala fzkoda y kofztem ich *PaprUp* F3v; *WyprPl* A2v.

»(ani) koszt i (a, ani) trudność« [szyk 2 : 2] (4): Przekládałz trudność y kofzt żony wychowánia/ A o roznych przypadkoch rozliczne ftáránia. *RejWiz* 58; *BielKron* 267; *RejPos* 309; *SkarKaz* 386a.

»koszt, (i, a) utrata« (8): *GórnDworz* Ii7v; *STarzy Ludzie*/ gdy żony fwe ftroili w fzaty/ Strzegli fie ze wftyftkich ftron/ kofztu y vtráty. *BielSat* D3 [*idem BielRozm* 28]; *RejZwierc* 58v, 63v, 194; *KochTr* 24; *WerGośc* 211; *BielRozm* 28.

»koszt i wydatki« (2): to budowánié nászym kofztem y wydatki [*nostris sumptibus et expensis JanPrzyw* 5] czynić będziemy. *SarnStat* 126 [*idem*] 883.

2. *Wartość, cena* (7) : A gdzieby on fant wynosił fye kofztem nád dług/ oštátek dłużnikowi ma wroćić. *GroicPorz* r, qv, rv; *SkarŻyw* 491; przyniozły księgi popalili przed wftytkimi: á obráchowawfzy cenę ich (*marg*) kofzt ich, co kofztowały. (–) [*computatis pretiis illorum*]/ znaleźli pięćdziesiąt tysięcy srebrników. *WujNT Act* 19/19; *KmitaSpit* A4v, C6v.

3. *Fundusz na pokrycie jakichś wydatków; sumptus* *Modrz* (4) : Ine rzeczy iáko ftroie/ gonitwy/ máłzkáry/ woźby/ ktore wftytki kofztu potrzebiuá/ fą iáko fímolne drwá/ ku rozżarzeniu ognia *GórnDworz* Bb3v; *ModrzBaz* 131.

koszt na co (2): Viaticum, Pieniádzc ná drógę/ kofzt ná podróżną ftráwę. *Mącz* 492h; Wprawdzieć nie było kofztu ná máłzkáry/ Ale był ząwždy koń ná ftaniu rzeźwi *KochFr* 104.

4. *Zbytek, przepych, nadmiar; marnotrawstwo* (23) : Iefli było więcey złych [*spraw zmarłego króla*]/ ták iáko inego/ Pochowáli po profu bez kofztu żadnego. Iefliże dobrych więcey/ to iuż tám obficie/ Stroili dziwne pompy/ ná wżem známienicie. *RejZwierc* 12; *BielKron* 414; *RejPos* 292v; *RejZwierc* A6 [2 r.], 57, 58v; *MycPrz* II B2; *StryjWjaz* BB, C3v; wonné perfumy/ wódki/ máści/ łóżá/ kąpánia/ y infzé nieofzácowáné kofzty *Oczko* 18v.

Wyrażenie: »wielki koszt« [*w tym: wielkim kosztem* (6)] [szyk 7 : 1] (8): *RejWiz* 25; *BielKron* [85²]v, 346v, 368v; *RejPos* 259v; *RejZwierc* 122v; *BielSpr* 52; [*część pocztów panięcych*] Litewfkim álbo Kozáckim ftroiem z wielkim kofztem przybráná była. *StryjKron* 707.

Szeregi: »koszt i wspaniałość« (1): nie gánił P. IEZVS kofztu y wfpániáłości kościoła onego *SkarKaz* 456a.

»koszt, (a) zbytek« (2): Nuż iákim kofztem á iákim zbytkiem wiele páda s ftołu twego/ ták iz y psi ledwe [!] czáfem doiadáią onych dziwnych wymyfów twoich. *RejPos* 192; *RejZwierc* 57.

a. *W funkcji przysłówka*: »kosztem« = *kosztownie, wspaniale* (1) : Pizon gdy domu fwego kofztem dobudował/ Cefarz idąc mimo oń/ ták o tym rokował. Dobreyś Pizo otuchy/ mnie y ludziom dodał/ Ták będziemy mnimáli/ Rzym będzie wiecznie trwał *RejZwierc* 23v.

5. *Kosztowność, cenna i droga rzecz; klejnot* (8) : *GórnDworz* Ee2; *WujJudConf* 181v; [*Dawid*] máterią y kofzt ná kościół P. Bogu oddáiąc: y poświęcáiąc srebro/ złoto/ miedz/ żelázo/ y drogie kámienie/ y perły/ áby iuż P. Bog przyiął zá fwoie. *SkarKaz* 454a, 40b; *SkarKazSej* 666b, 704b.

Szeregi: »ochędostwo i koszt« (1): [kościoly] wżelákim ochędostwem y kofztem przyozdabiáli. *SkarKaz* 453a.

»koszt i ozdobność« (1): Száfir/ lálpis/ Liguryk/ Achát/ Ametyft/ Chryzolit/ Onichim/ y Beryl. Y ine niewypowiedziáne kofzty y ozdobności/ z ktoremi [kapłan] do ołtarzá chodził *SkarŻyw* 491.

6. Majątek (3) : Nuż iákie dziś gry náłtály Zktorych ginie koft niemály *Dziwne fluxi/ turmy ruffe RejRozpr* G4v, Hv.

Przysłowie: lepłfa nocha [lege: trocha (?)] wřwobodzie Nizli wielki kofft wniewoly *RejRozm* 407.

Synonimy: **1.** ekspensa, nakład, utrata, wydatek; **2.** cena; **4.** przepych, wspaniałość, wystawa, zbytek; **5.** ochędostwo, ozdobność, **6.** imienie, majątność, mienie.

Cf **KOSZTUNEK**

WG